

Ненад Прокић

ORIGINAUX MULTIPLES

(Однос којије и оригинала у њосџемоционалном друшћиву)

Као кључна промена, после дуго најављиване нервозе око краја века и миленијума, појављује се опет једна изненађујућа и непрогнозирана ситуација. Та промена почела је са крајем вијетнамског рата и тихо се, прељубнички увукла у наше животе.

Рат у Вијетнаму, како то примећује тексашки социолог Стјепан Мештровић у својој књизи *Посџемоционално друшћиво*, био је последњи себи окренути чин, акт унутрашње мотивације Американаца. Али, кад су изашли из вијетнамске мочваре, рекли су сами себи: ниједно начело на овом свету није вредно наших живота. Аутономни, озбиљни, собом мотивисани захтеви, дакле, више не постоје у политичком животу Запада, земљи светих чуда. Успут, како је наше друштво још увек веома далеко од Запада, па самим тим и од постемоционалног стања, односно, како су сви наши захтеви засновани на терминима који више нису у моди: истини, правди и емоцији – постмодернистички и постемоционални Запад нема за наша питања прави одговор.

Основу постемоционалног друштва чини синтетичка емоција. Сходно томе, у међународној политици, али и у свим међуљудским односима, важно је претварати се, бити благ, толерантан, симпатичан, угодан, сладан и мио; никако укочен, ауторитаран и озбиљан, прожет дубоким начелима. Морате имати пријатељско, отворено и насмешено лице. Направићете то зато што и они то раде, и зато што је то ваша једина могућа карта за жељено одредиште. Решавање проблема такође припада старом свету. С тим је завршено. Осмех, разговори, обећања – то је доста. Наравно, у стварности ништа није решено, али виртуална стварност је исто толико иманентна човеку колико и она такозвана реалност. И често управо она одлучује делује на то што нам се *de facto* дешава. Колико само људи, сваког дана, доживљава љубавни врхунац замишљајући партнера или ситуацију

којој не присуствују у том тренутку. Штавише, управо се недокучивост виртуалности појављује као апсолутни господар ентузијазма.

Таква, можда неосетна, али драматично дубока и свеобухватна цивилизацијска промена, сасвим сигурно ће имати снажне импликације на животе свих људи. Какве ће утицаје она имати на збивања у уметности, може се наслутити из веома занимљиво организоване ретроспективне изложбе Жоржа де ла Тура (Georges de La Tour, 1593–1652), у националној галерији Гран пале (Galeries nationales du Grand palais) у Паризу. Влада Петрић је поводом те ретроспективне изложбе написао изврстан осврт, заправо есеј с насловом *Ојсесија оригиналом у ликовним уметностима*, и ја ћу га овде, сасвим у складу с темом, делимично копирати, у себичне сврхе.

Ла Турова ретроспектива замишљена је тако да су експонати у Гран палеу распоређени у три групе: неоспорно оригинална Ла Турова дела, древне копије несталих оригинала и оригинална дела остварена у последњој фази сликаревог живота. Професор Петрић, овом изложбом подстакнут на размишљање о феноменолошким проблемима уметности, пита се због чега је Ла Тур тек недавно откривен као сликарски мајстор. Да ли зато што се његов стваралачки метод супротстављао устаљеним естетичким схватањима, или због тога што се, стицајем околности, великом броју његових дела замео траг? Затим, шта је подстакло Ла Турове савременике, укључујући и поједине значајне мајсторе, да копирају његове слике, који од два Ла Турова оригинала представља „већи” уметнички дOMET, и у чему је разлика између двеју (наизглед) идентичних слика овог мајстора? Да ли прва по реду настала слика једног аутора неминовно представља естетички супериорније остварење од друге по реду остварене слике, која због тога мора бити уметнички слабија? Да ли се десет копија једне Ла Турове композиције естетички разликују једна од друге и да ли су инфериорније од (непостојећег) оригинала?

„Мистерија Де ла Тур” дошла је до најочигледнијег и – најфасцинантнијег – изражаја у централној дворани Гран палеа. Ту је изложено осам од укупно десет (до сада пронађених) копија слика *Св. Ирена вида ране Св. Себастијана*, Ла Туровог изгубљеног ремекдела. Сliku која приказује Светог Себастијана у ноћи, дело толико савршено, Луј XIII је сместио у свој будоар, претходно уклонивши из њега све друге слике. Осам изложених копија у централној дворани (готово) једнаког формата, са истом садржином и (наизглед) идентичном формалном егзекуцијом, биле су тако распоређене да је посматрач могао аналитички да упоређује слике „на лицу места”, откривајући многе суптилне разлике међу њима. Уз сву репрезентативну идентичност призора, свих осам копија потврдиле су висок не само занатски него и естетски ниво реализације, што оправдава да се свака од изложених слика сматра оригиналом, то јест да уобличује „исти”

призор на себи својствен начин. Професор Петрић духовито коментарише идентификацију испод сваке од копија с увеличаним натписом „D'APRES”. *D'apres*, али према „коме”? Према постојећој слици пред којом су уметници на својим штафелајима „пресликали” Ла Турову оригиналну композицију? Према њиховом сећању на тај оригинал који су видели (без обзира колико пута и колико дуго) у приватној одаји краљеве палате? Према неком другом оригиналу с истим призором, на који су применили Ла Туров сликарски поступак? Према постојећој копији извесног сликара који је први пресликао Ла Туров оригинал? Петрић, суочен с осам изванредних копија Ла Турове слике, закључује да таква питања имају значаја само за историчаре уметности, док за оне који изнад свега желе да уживају у уметности, та питања немају значаја. Наоружан увеличавајућим стаклом, господин Петрић у наизглед идентичним композицијама налази различите изванредне и дискретне детаље - што копијама обезбеђује естетичку својственост. Перципирајући те особености посматрачу постаје прелевантно да ли слике представљају оригинале или копије; уместо тога он настоји да утврди која од изложених слика делује на њега уметнички интензивније, и ту сазнање да је једно платно настало пре или после другог нема никаквог дејства. Такав податак важан је када је реч о трговању уметничким делима, а и то је тековина деветнаестог века.

Опсесија оригиналом јесте можда главна измишљотина деветнаестог века. Музеји-убице, витрине, експонати, експертизе, порекло, плагијати, уникати, ауторство, аутентичност, печат оригиналности, заштитни знаци, гаранције, необориви докази јединствених непоновљивости – све је то низ векова било неважно. И заиста јесте. И требало би поново да јесте. Јер, ако би стручњаци неопозиво доказали да је изванредан сегмент на таваници Сикстинске капеле насликао Микеланђелов асистент, да ли би то умањило уметничку вредност читаве композиције, или само одређеног њеног облика? Или би то било прелевантно с естетског становишта?

Изложба у Гран палеу афирмише праву, једину вредну уметност, која није непоновљива, већ напротив поновљива до у бесконачност. То доказују толика уметничка дела инспирисана једном сликом која (вероватно) више не постоји у такозваној реалности, али постоји у стваралачком свемиру, итекако постоји у својој виртуалности и, напokon, у транспонованој оригиналности својих копија. О уметничкој вредности оригинала може се само нагађати. Али, зар је то уопште важно, поред свих осталих доказа? Таква уметност, како каже Томас Ман (Thomas Mann), афирмише стваралаштво, женскост и мушкост одједном, утробу и семе, плодно стварање и високу личну одредљивост – која се стиче истовременим примањем и обдаривањем света посредништвом, јер оно је дух. Мотиви који се варирају и

понављају пролазе кроз више дезинфекционих вода и тако настаје прочишћена уметност – удаљена од ужаса и лудости, јаловог уметништва без дела, уседелиштва и старомомаштва духа, од стерилног лудила, задивљивања света личном глупошћу, укратко – од оригиналности.

Субјективна класификација условљена сопственим уметничким сензибилитетом најсрећнији је начин да се прође кроз централну дворану Гран палеа, али и кроз целокупну уметност од настанка света. Јер, шта утврдити при упоређивању двеју Ла Турових верзија *Варалице* (*Le Tricheur*), за које стручњаци тврде да обе представљају оригинале, чак и да је један „старији” од другог? Специјално увеличавајуће стакло господина Петрића утврдило је да се две слике *Варалице* формално разликују једна од друге исто колико се међусобно разликују осам копија Ла Турове оригиналне композиције *Св. Ирена вида ране Св. Себастјана*. И која је од те две слике копија? Она која је настала друга, и која професору Петрићу снажније уметнички делује? Или прогласити обе слике равноправним оригиналима? Ако се прихвати такво становиште, у уметности нема копија већ једино мање и више естетски успешних обличајистих, сличних или различитих призора. Свако уметничко дело представља оригинал, без обзира шта је његовом аутору послужило као инспирација, као што сваки уметнички миноран уникат представља пуку имитацију. Неприкосновеност идеје о копији и оригиналу, закључује Петрић, спутава човекову слободу истинског уметничког стваралаштва, и спречава уметника да буде веран – себи. У филму, ексклузивној уметности двадесетог века, такође постоје многе верзије (*re-make* или, ређе, *re-made*) већ снимљених филмова, различитих или чак истих аутора (Хичкокове две верзије *Човека који је исувише знао*, снимљене 1934. и 1956. године, обе с уметничког гледишта једнако успешне, као и Ла Турове *Варалице*). Притом *re-make* не бива више унапред дискредитован, већ је напроосто третиран као аутохтоно уметничко дело које поседује димензију више.

И, тако, изгледа да ће се деветнаести век завршити отприлике у исто време кад и двадесети, барем када је о уметности реч. Ако буде тако, онда ће постемоционално друштво афирмисати уметност која ће му бити супротстављена у основи. А то уопште не изгледа непримамљиво као поставка. Меркантилизам архивско-комерцијалног вредновања устукнуће после дугог деветнаестог века пред изузетним уметничким вредностима, без обзира да ли је реч о такозваној копији, или такозваном оригиналу. А естетска вредност више неће бити занемаривана, односно прецењивана таквим сврставањима. Биће то фантастична прва емоција постемоционалног друштва.

Nenad Prokić

ORIGINAUX MULTIPLES: THE RELATIONSHIP BETWEEN A COPY
AND THE ORIGINAL IN THE POST-EMOTIONAL SOCIETY

Summary

After such a long announced uneasiness about the end of both the century and the millennium comes yet another surprising and unforeseen situation which represents a key change.

The base of the post-emotional society is made up of synthetic emotions. It is important in international politics, as in human relationships, to pretend, to be gentle, tolerant, likeable, pleasant, cute and dear and in no way stiff, repressed, authoritative and serious, nor endowed with strong principles.

Although perhaps imperceptible, this dramatically deep and universal change in civilization will most certainly have strong implications for the lives of everyone. The effect that it will have on various art events can be sensed from a very interestingly organized retrospective of Georges de La Tour (1593-1652) held at the Galeries nationales du Grand palais in Paris.

The "Mystery de la Tour" came to its most obvious and most fascinating expression in the central gallery of the Grand palais. Eight out of the ten copies of St. Irena Heals St. Sebastians Wounds, which is La Tours last masterpiece, that have so far been located were on display.

The observer, studying these extraordinary works perceiving these features, finds it irrelevant whether the paintings are originals or copies. Instead, he or she tries to determine which of the paintings on display leaves a stronger impression. This is when knowing that one canvas came to life before or after another holds no importance whatsoever.

The Grand palais exhibition does not recognize that true, valuable art is unrepeatable: on the contrary, it demonstrates that it is infinitely repeatable.

And so it seems that the 19th century will end in at approximately the same time as will the 20th, at least when it comes to art. If this happens, than the post-emotional society will affirm art which is fundamentally opposed to it. This doesn't look at all unattractive as an idea. After a long 19th century the mercantilism of archive-commercial evaluation will step back before extraordinary artistic values, regardless of whether it is the "copy" of the "original". Aesthetic value will no longer be neglected, this is, overrated by such classifications. It will be the fantastic new emotion of the post-emotional society.